

Checklista – att arbeta normmedvetet

- Benämna alla elever med deras namn, undvik orden tjejer och killar
- Ha alltid syfte och mål med varje tema/arbete/uppgift/grupp klart för dig: Varför gör vi detta? Vad är budskapet? Kan alla vara med?
- Förutsätt inte att det finns ett enhetligt vi i klassen/gruppen eller personalgruppen. Prata därför inte i termer av "vi" och "dom" Prata istället om olika individer med olika bakgrund, religion, familj osv.
- Olika – lika. Använd ordet olika ofta så blir det en självklarhet. Bekräfta att vi alla är olika, både på utsidan och hur vi lever våra liv. Men vi har alla känslor och kan bli ledsna om vi inte blir bekräftade och respekterade.
- Problematisera normen och de begränsningar den leder till istället för att titta på det som avviker från normen.
- Tänk på att inte befästa normer och föreställningar. Istället för att prata om hur exempelvis tjejer och killar *är*, kan du prata om förväntningar på och föreställningar om kön.
- Tänk på att inte lära ut begränsande normer som eleverna inte redan känner till.
- Förutsätt alltid att den du talar om finns i rummet.
- Att ha högt i tak är inte detsamma som att acceptera att personer eller grupper kränks. Agera alltid! Säg ifrån! Tänk på att du sätter normen!
- Låt alla komma till tals, ett jämt fördelat talutrymme är av största vikt och ett tecken på att du som vuxen tycker att alla är lika intressanta.
- Ta reda på vilka ord och uttryck du använder, men även vad du inte säger och inte gör! Vilka normer förmedlar du?
- Tänk på vad och vem du bekräftar och berömmar, samt vad du rättar. Förstärker du normen eller du öppnar du upp för fler sätt att vara?
- Se över er skolmiljö – vilka bilder har ni på väggarna? Finns det en mångfald av förebilder när det gäller exempelvis kön, ålder, etnicitet, hudfärg, funktionalitet, kärlek, familjebilder, religion?

- Vilka normer finns i det material och den litteratur ni använder? Speglar det en mångfald eller är vissa perspektiv och sätt att vara dominerande? Är materialen/litteraturen stereotypa eller inkluderande?
- Utgå inte från dig själv eller normen i mötet med andra! Låt oss vara olika!
- Fundera igenom hur du hanterar att elever, föräldrar, kollegor har olika funktionsförmåga och olika sociala-, kulturella- och ekonomiska förhållanden.
- Undersök kunskapsnivån om jämställdhet och normkritik hos lärare och elever.
- Normkritik ska ingå i det vardagliga arbetet, glöm inte att inkludera istället för addera - exempelvis säg inte: *idag ska vi prata om homosexualitet, funktionshindrade, kvinnor i historien* utan få in det på ett självklart sätt utan att peka ut det som något annorlunda.

Fyra frågor för att skapa metoder anpassade för den egna verksamheten

- Hur ger ni eleverna ett kritiskt förhållningsätt till normer?
- Hur gör ni för att få eleverna att känna att de kan ifrågasätta normer?
- Hur får ni eleverna att känna att de kan förändra begränsande normer?
- Hur stärker ni elevernas självkänsla?

Normkritiskt perspektiv, tips på fördjupningsmaterial:

Gör det jämställt — praktiskt jämställdhetsarbete i förskola, skola och fritidshem, David Flato och Maria Hulth (Uppdaterad utifrån ändringarna i läroplanen 2022)

Troubling education: queer activism and anti-oppressive pedagogy, Kumashiro (2002)

Hbtq, normer & makt: metodmaterial på webben, Forum för levande historia (2015)

BRYT ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet, Forum för levande historia och RFSL ungdom (2011)

Normkritisk pedagogik — Perspektiv, utmaningar och möjligheter, Björkman & Bromseth (2019)

Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring, Bromseth & Darj (2010)

I normens öga – metoder för en normbrytande undervisning, Lovise Brade mfl. (2008)

Hetero Sandra Dahlén (2006)

Bångstyriga barn, makt, normer och delaktighet i förskolan, Klara Dolk (2013)

Lika värde, lika villkor? Love Nordenmark och Maria Rosén (2008)

En rosa pedagogik, Hillevi Lenz Taguchi, Linnea Bodén, Kajsa Ohrlander (red.) (2011)

